

Politisk konditionalitet och etnicitet

En jämförelse av den politiska konditionalitetens resultat på införandet av flerpartival i Kenya och Zimbabwe – i ljuset av politiserad etnicitet

Abstract

Syftet med uppsatsen är att söka utröna huruvida etnicitet kan försvåra införandet av de villkorade flerpartival som är ett resultat av politisk konditionalitet. Inledningsvis genomförs en presentation av de teoretiska ramverk som omger den politiska konditionaliteten samt valbeteende i förhållande till politiserad etnicitet, och därefter söker jag applicera dessa på Zimbabwe och Kenya. Syftet är att avgöra huruvida det föreligger någon markant skillnad mellan länderna gällande den politiserade etnicitetens påverkan på de, medelst politisk konditionalitet, villkorade representativa flerpartivalen. Metoden är empirisk utifrån sekundärlitteratur, men i förlängningen även komparativ. En diskussionsdel, varivalen i förhållande till de teoretiska ramverken problematiseras, leder fram till slutsatsen att politiserad etnicitet kan få negativa konsekvenser för villkorade val om det finns en etnisk grupp som är i synnerlig majoritet.

Nyckelord: Afrika, politisk konditionalitet, etnicitet, flerpartival, valbeteende

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Syfte och frågeställning.....	1
1.2	Material och metod.....	2
1.3	Begränsningar.....	3
1.4	Disposition.....	4
2	Politisk konditionalitet.....	6
2.1	Teoretiskt ramverk.....	7
2.2	Negativa aspekter av politisk konditionalitet.....	8
2.2.1	Politisk konditionalitet kontra statsuveränitet.....	8
2.2.2	Tvingande interdependens.....	8
2.2.3	Motsägelsefulla villkor.....	9
2.3	Politisk konditionalitet och val.....	10
2.3.1	Val.....	10
2.3.2	Vilket slags demokrati resulterar villkorade val i?.....	11
3	Etniska grupper och valbeteende.....	13
3.1	Etnicitet och val - samband.....	13
3.2	Etnicitet och val - orsaker.....	14
4	Jämförande diskussion.....	17
4.1	Politisk konditionalitet och val i Kenya och Zimbabwe.....	17
4.2	Politiserad etnicitet i Kenya och Zimbabwe.....	19
5	Konklusioner	21
6	Referenser.....	24

1 Inledning

Det framhålls i litteraturen som berör demokratisering att då demokratin svept över världen i sin tredje våg, har ett slags extern påverkan varifrån riktningen av denna demokrati delvis bestämts kunnat identifieras. Den västerländska sfären och dess demokratiideal har många gånger varit styrande i ett flertal av dagens demokratiseringsprocesser, och detta styre har manifesterats på åtskilliga sätt. En av de mer framträdande metoder genom vilken denna demokratisering befordrats finner man inom den politiska konditionalitetens sfär, med dess belönings- respektive bestraffningssystem i en brott- och straffmentalitet à la Dostojevskij. Belönningarna tenderar att bestå av ekonomiskt eller materiellt bistånd, lån eller möjligen genomförandet av vissa affärstransaktioner, som då de ställda villkoren inte implementeras medför bestraffningar som ofta består av ett uteblivande av det uppräknade.

Den politiska konditionaliteten har under 1980- och 1990-talen nyttjats av ett flertal givare – både bi- och multilaterala¹ – för att söka främja ett slags representativ västerländsk demokrati. Detta fenomen kan liknas vid en förlängning av den tidigare, i princip, enkom ekonomiska konditionaliteten, och understryker de normer som man idag finner genomsyra det internationella samfundet.

Min ansats är således att på ett så grundläggande sätt som utrymmet medger undersöka den politiska konditionaliteten, och i mån av plats och förmåga applicera teorierna om densamma i kombination med teorier om politiserad etnicitet på Zimbabwe och Kenya – två etniskt mångfasetterade afrikanska länder som båda har underkastats den politiska konditionalitetens pro- och kontraaspekter.

1.1 Syfte och frågeställning

I min uppsats ämnar jag undersöka ett slags politisk konditionalitet som syftar till att framtvunga införandet av demokratiska flerpartival. Jag måste i sammanhanget understryka att jag är väl medveten om att utgången av politisk konditionalitet i realiteten kräver en multikausal förklaringsmodell, men då utrymmet inte medger ett sådant förfaringsätt har jag efter mycken eftertanke valt att låta min uppsats

¹ En bilateral överenskommelse medför att det endast är två inblandade parter, emedan ett multilateralt biståndsorgan innefattar ett flertal aktörer.

omfatta den politiska konditionaliteten i förhållande till val och etnicitet, och söka utröna effekterna av dessa sammantagna element i Kenya och Zimbabwe. Genom att studera utfallen av de, medelst politisk konditionalitet, framtvingade flerpartivalen i Zimbabwe och Kenya söker jag utröna vilka följder politiserad etnicitet, under vissa förutsättningar, kan få för främjandet av så kallade demokratiska flerpartival. Jag ställer således följande fråga: Kan etnicitetens roll i det biståndstagande landet försvåra införandet av de demokratiska flerpartival som är ett resultat av politisk konditionalitet?

1.2 Material och metod

För att på bästa sätt uppnå mitt syfte utgår jag från den litteratur som finns om politisk konditionalitet respektive valbeteende och etnicitet, och med detta som grund söker jag göra en komparativ fallstudie mellan Kenya och Zimbabwe vari min ansats är att utröna huruvida det etniska elementet har föranlett att den politiska konditionalitetens krav på implementering av flerpartival har rönt mindre framgång i Zimbabwe än i Kenya. Det faktum att jag endast har sekundärkällor att utgå från är problematiskt då jag måste bearbeta andrahandsinformation vars tillförlitlighet jag inte alltid har kompetens att bedöma. Jag har således försökt förhålla mig kritisk till källorna, och sökt samma information i skilda källor då detta torde öka trovärdigheten.

Mina konklusioner är inte baserade på resultatet av en egen undersökning; jag har således inte genomfört några egna utredningar för att sedan sammanställa resultatet och utifrån detta utmejsla några generella slutsatser. Istället vill jag, bortsett från det faktum att jag söker göra en komparativ fallstudie, kalla uppsatsen för teorianvändande; min ambition är att förklara utgången av de villkorade flerpartivalen medelst de teorier som redan existerar gällande politisk konditionalitet, etnicitet och valbeteende. Jag har således inte som målsättning att söka mig utanför de empiriska fallen, utan enkom att förstå och tolka verkligheten i ljus av sagda teoretiska ramverk.

Det komparativa synsättet, med endast två fall, medför en fördjupad förståelse emedan jag till följd därav tillåts göra en mera djuplodande undersökning av fallen. Detta skall kontrasteras med det statistiska angreppssättet vari den djupa kännedomen om fallen går förlorad, men detta uppvägs måhända av att man med statistikens bistånd i större utsträckning kan söka generalisera sina resultat – denna fördel kan sällan bli följden av komparativa fallstudier. Emellertid kan fallstudiemetoden öka uppsatsens validitet; detta då man måhända kan utföra en mer tillförlitlig undersökning då den goda kännedomen om fallen föranleder att troligheten att man undersöker *rätt* faktorer ökar (May 2001:118). Ytterligare en brydsamhet som uppstår till följd av den komparativa metoden återfinner man i det faktum att detta angreppssätt berör "[...] forskarens förmåga att på ett adekvat sätt förstå annorlunda kulturer och samhällen samt att kunna generalisera och förklara sociala relationer i olika samhällen och sociala kontexter. För att förstå en

kultur måste vi [...] känna till de regler som gäller för kulturen i fråga. Det är bara genom en sådan insikt som vi kan förstå hur kulturen uppfattar sin sociala värld” (May 2001:252). Denna förtrogenhet saknar jag, och därmed nödgas jag i detta inledande stadium tillstå att denna brist kan medföra att jag förbiser självklarheter, likaväl som jag måhända håller sådant för sant som i realiteten inte kan appliceras på fallen ifråga.

Mitt val av undersökningsfall grundar sig på en ambition att söka uppnå en mest lika-design då jag menar att detta bör gynna min analys bäst. Enligt min förförståelse har Kenya och Zimbabwe genomgått en liknande politisk utveckling och de båda nationernas historik är varandra lika. Således utgår jag från att den möjliga olikhet som står att finna mellan ländernas etniska grupperingar kan vara en av flera potentiella orsaker till att utgången av de politiskt konditionaliserade flerpartivalen skiljer sig mellan länderna. Dock är jag medveten om att dessa analysenheter inte skall betraktas som alldeles homogena, och att detta kan försvåra min undersökning (Esaiasson *et al* 2004:113).

1.3 Begränsningar

Min uppsats begränsas naturligtvis av en del inskränkningar, och inledningsvis vill jag belysa användningen av de begrepp som jag nyttjar. Uppsatsen inbegriper sådana termer som politisk konditionalitet, etnicitet, val och valbeteende och dessa termer definieras på mer eller mindre skilda sätt beroende på vilken källa man använder. Jag diskuterar dessa glosor under respektive rubrik, och det är av vikt att läsaren utgår från mina förklaringar; detta för att denne till fullo skall tillgodogöra sig resonemang och slutsatser.

En ansevärd akilleshäla gällande uppsatsen återfinns man i det faktum att jag, oaktat ihärdiga försök, inte har lyckats identifiera vilka summor som har tillförts länderna ifråga, under vilka tidsrymder, vilka givarna har varit eller exakt procent av transaktionerna som har hållandet av demokratiska flerpartival som destination. Detta till trots utgår jag från det faktum att ansevärda transaktioner har skett. Jag baserar denna förmodan på den information som jag har tagit del av under mitt envetna sökande efter de korrekta uppgifterna, samt det faktum att man i litteraturen som behandlar de båda länderna understryker att transaktioner har skett i form av villkorat bistånd, men även att ett tillbakahållande av ekonomiskt stöd skett, i syfte att främja hållandet av demokratiska flerpartival (se exempelvis Pia Dalekes artikel ”Sydafrika har nyckelroll i Mugabes öde”).

Ytterligare en begränsning är att jag enkom skall undersöka den politiska konditionalitetens effekter på införandet av så kallade flerpartival. Jag är till fullo medveten om att genomförandet av enkom val inte manifesterar en demokrati, och att en sådan bör inbegripa ett flertal element, exempelvis vissa institutioner och yttrande- och mötesfrihet, för att ett demokratiskt styrelseskick skall kunna sägas råda. Detta till trots koncentrerar jag mina ansträngningar till hållandet av flerpartival, och bevekelsegrunden till detta finner man bland annat i det faktum

att materialet som berör valen i de två länderna är tämligen lättillgängligt i förhållande till material som behandlar andra element.

I sammanhanget vill jag även problematisera de brydsamheter jag förmått identifiera med en av mina huvudsakliga källor: Freedom House och dess rankningar. Denna källa kan te sig synnerligen fördelaktig då dess information är lättillgänglig, explicit och behandlar basala demokratiska grundstenar såsom ansvarsutkrävande, val, det civila samhällets utbredning, korruption etcetera. Dock måste jag framhålla att Freedom Houses mätningar kan framstå som en aning arbiträra; detta framför allt på grund av det faktum att genast då ett land har genomfört till synes fria flerpartival får de bättre poäng – detta oaktat att realiserandet av dylika val inte per automatik utesluter korruption, våld eller ett fortsatt auktoritärt styre. Dock måste jag i sammanhanget framhålla att just denna akilleshäla i realiteten kan gynna min undersökning emedan jag koncentrerar mig till hållandet av flerpartival.

Beträffande Freedom House vill jag slutligen framhålla att denna källa inte under några omständigheter är att betrakta som opartisk eller obunden, och orsaken återfinns man i det faktum att ”... non-partisan and broad-based, Freedom House is led by a Board of Trustees composed of leading Democrats, Republicans, and independents; business and labor leaders; former senior government officials; scholars; writers; and journalists. *All are united in the view that American leadership in international affairs is essential to the cause of human rights and freedom*” (min kursivering) (<http://www.freedomhouse.org/aboutfh/index.htm> 2005-05-19).

Slutligen vill jag klargöra att jag i mina intentioner att utreda politisk konditionalitet i förhållande till politiserad etnicitet, självklart är präglad av de normer som det svenska demokratiska systemet inlemmar sina medborgare i. Detta till trots söker jag förhålla mig kritisk till den västerländska demokratin som ett slags idealiskt system. För enkelhetens skull utgår jag dock från att man, i de system där förändring eftersträvas och stundtals sker, söker uppnå en form av västerländsk demokrati. Jag vill i sammanhanget även framhålla att jag inte har någon ambition att diskutera de normativa aspekterna av politisk konditionalitet, eller huruvida man i realiteten *bör* söka införa ett slags västerländsk demokrati i Kenya och Zimbabwe.

1.4 Disposition

Jag inleder med att redogöra för politisk konditionalitet i belysning av ett teoretiskt ramverk, för att därefter göra detsamma med valbeteende och etnicitet. Jag vill dock framhålla att, såsom jag påpekat ovan, en diskussion om den politiska konditionaliteten och dess utgångar i realiteten kräver en synnerligen omfattande multikausal förklaringsmodell. Men då detta inte låter sig göras i denna kontext skall jag koncentrera mig till den litteratur som finns om politisk konditionalitet, flerpartival samt etniska grupper och politiserad etnicitet. Därefter

undersöker jag förhållandet mellan de flerpartival som framkallats av politisk konditionalitet och etnicitet i förhållande till valbeteende i Kenya och Zimbabwe. Slutligen för jag en diskussion vari jag förbinder alla enheter och problematiserar min frågeställning. Jag söker då dra vissa slutsatser gällande förhållandet mellan politisk konditionalitet, demokratiska val samt etniska grupper i Kenya och Zimbabwe.

2 Politisk konditionalitet

Efter det kalla krigets slut skiftade det internationella givarsamfundets fokus från en enkom ekonomisk attityd till att även omfatta de politiska system som präglade mottagarländerna (Brodin 2000:32). En följd av detta är således att man idag även söker liberalisera politiken, bland annat genom att införa flerpartisystem, utrota restriktioner som omger press-, yttrande- och mötesfrihet samt implementera de mänskliga rättigheternas basala normer (Cedergren & Odén 1991:26f, Killick s. 279f). Man försöker följaktligen medelst den politiska konditionaliteten som redskap försvaga och i förlängningen även ersätta auktoritära regimer med andra, företrädesvis västerländskt demokratiska. Ett fenomen som är synnerligen vanligt i de afrikanska länderna (Nelson 1996).

Dock måste man i sammanhanget hålla i minnet att detta försök till ett slags implementering av representativ demokrati inte enkom är ett resultat av blott externt uttalade krav; även inom de specifika länderna finner man att förändringarnas vindar blåser friskt och att dessa många gånger förstärks av de externa kraven. ”I Afrika har missnöje över auktoritära ledares oförmåga och maktmissbruk lett till växande krav på politisk förnyelse. Många regeringar har svarat med politiska reformer, ibland påskyndade av givarnas uppmuntran eller krav. Dessa politiska förändringar har gått hand i hand med en framväxande uppfattning om att demokrati även främjar ett lands allmänna utveckling, att det finns ett samband mellan marknadsekonomins decentralisering och en demokratisk utveckling” (UD 1993:7f).

I sammanhanget bör även framhållas att det många gånger är ett krav från fattigare länder att de skall få bistånd. Förhållandet förtydligas måhända av följande citat:

... the current global international society, although based on formally equal state sovereignty, in fact contains huge substantive inequalities between member states, particularly between the rich OECD states and the poorest Asian and African Third World States. That socio-economic disparity has led to an unprecedented theory and practice of international aid in which rich states are called upon to help ameliorate poverty in poor states. [...] International material assistance is still voluntary, but poor states and their advocates have endeavoured to make it obligatory for rich states to devote a certain share of their GNP to international aid (Jackson 2001:47f).

Motkraven från givarna skiftar, men deras pretention i kombination med ekonomiskt stöd eller ett uteblivande av detsamma är många gånger ett kraftfullt redskap i den internationella politiken.

2.1 Teoretisk ramverk

Då man talar om politisk konditionalitet kan man hävda att kärnan av denna är att den skall identifieras som "... policy changes stipulated as a prerequisite to the approval of, or continued access to, a grant or loan, or to subsequent assistans" (Killick s. 283). Man bör även identifiera vissa förutsättningar för att detta internationella påtryckningsmedel i sanning skall fungera – man måste framför allt förutsätta att den regering som utsätts för villkoren i fråga inte av egen vilja skulle genomföra de förändringar som stipulerar villkoren. Således kan man påstå att den karaktäristika som omger den politiska konditionaliteten kan beskrivas som ett asymmetrisk ekonomiskt styrkeförhållande vari givarna söker befrämja vissa mer eller mindre uttalade mål (ibid.).

En av de teorier som omger den politiska konditionaliteten finner man i principal agent-kontexten (härefter syftar jag till principals då jag brukar termen givare samt till agents då jag skriver tagare). Denna teoretiska kontext omfattar frågor som berör parter som har skilda mål. Det vill säga att då en aktion kräver samarbete förutsätter detta att parterna är relativt överens om utgången av aktionen, och när så inte sker och parternas mål skiljer sig åt finner man att utgången av aktionen blir osäker och stundtals uteblir. Då man har skilda mål uppstår självfallet ett slags konfliktartad situation, och man kan måhända beskriva det centrala problemet med att givarna – för att befrämja sitt/sina mål – måste utforma ett samarbete vari belöningarna för tagaren överstiger de problem de kan ha med givarens mål och ett anammande av dessa. Ofta är det så att tagaren utgörs av det specifika landets regering och dess medlemmar, vilket medför att regeringen således väger de egna intressena mot givarens belöningar och de mål som är villkorade för att belöningarna skall utfästas. Man kan uttrycka det som att regeringen har en vågskål vari givarens belöningar ställs mot regeringens aversion mot de villkor som stipulerats – och beroende av ett flertal faktorer väger skålen över åt det ena eller det andra hållet (ibid. s. 283f).

Utöver den möjliga aversionen från regeringen ifråga, framhåller principal agent-teorin vikten av implementering av de straff som framhålls som hot om de specifika målen inte verkställs. Detta då denna belöningspolitik per automatik innefattar sanktioner. Det måste således finnas ett "[...] troligt hot om ett tillbakadragande av stöd om man inte implementerar. Men i vissa fall kan det vara så att givaren i realiteten förlorar på att i sanning verkställa de uttalade hoten – detta genom ekonomiska förluster [...] – och om tagaren vet att så är fallet förlorar bestraffningssystemet sin udd och omvandlas till en papperstiger" (min översättning) (ibid. s. 284).

Gällande grunderna för en så kallad lyckad politisk konditionalitet (läs: givaren får igenom sina krav) framhåller litteraturen att det är av stor vikt att det i landet

som utsätts för de politiska villkoren finns ett slags vilja att agera redan innan villkoren har yttrats. Detta beror framför allt på det faktum att då givare och tagare inte kan enas triumferar som regel den inhemska politiken. Den inhemska politikens övertag beror i hög grad på att den politiska konditionaliteten aldrig kan agera surrogat för de institutioner som präglar staten i fråga (ibid. s. 290). Ytterligare en orsak till att den politiska konditionaliteten sällan finner grogrund utan en inhemsk vilja att agera i det biståndstagande landet, finner man måhända i det faktum att korrelationen mellan ekonomisk nedgång och en villighet till förändring endast är svag (ibid. s. 291).

2.2 Negativa aspekter av politisk konditionalitet

Den politiska konditionaliteten är att betrakta som ett stundtals ytterst effektivt redskap då givare vill implementera politiska reformer eller liknande. Men man bör i sammanhanget även redogöra för några av de mer centrala avigsidor som är att förknippa med denna villkorspolitik. Nedan söker jag göra så under respektive underrubrik.

2.2.1 Politisk konditionalitet kontra statssuveränitet

Ett spørsmål som behandlas i debatten om politisk konditionalitet är att den av vissa är att betrakta som ett inkräktande på statssuveräniteten (Nelson 1996). Grundsatsen om statssuveränitet har traditionsenliga anor, och enligt vissa är den att betrakta som obsolet och bör därför ersättas med ett mer nyanserat synsätt. Detta till trots är principen om statssuveränitet ännu av synnerlig vikt, och suveräniteten är ett juridiskt begrepp, vilket medför att staterna är de enda legitima aktörerna i världspolitiken (Hall 2004:87). Detta medför att frågan som man uttrycker det i *Comparative Government and Politics. An Introduction*. är av yttersta relevans: "Has the autonomy of the state now become conditional on its good behavior, as judged by an emerging international community? Are states now prisoners of global norms?" (Hague & Harrop 2001:54).

2.2.2 Tvingande interdependens

Man kan även interpretera den politiska konditionaliteten som ett, mer eller mindre uttalat, förfäktande att givaren per automatik förstår vilka alternativa framtidsvägar som bäst gynnar tagaren, och detta förhållande reflekterar synnerliga maktojämlikheter (Nelson 1996).

Således följer i den politiska konditionalitetens kölvatten ett slags bundenhet. De biståndstagande länderna är beroende av givarnas goda vilja, och beroende av denna sker alla kontakter dem emellan. Följaktligen kan man påstå att den politiska konditionaliteten är att likna vid en fortsatt imperialistisk politik, vari de biståndstagande länderna blir den vite mannens börda. Detta då konditionaliteten per automatik medför tvingande incitament vari biståndstagarna är bundna till givarna genom ekonomiska, strategiska och kulturella länkar (Clapham 1985:113). Dock måste man i sammanhanget framhålla att denna bundenhet är av ett slags tvetydig natur då den även brukas av mottagarländerna för att understryka deras privilegium att åtnjuta utvecklingsassistans (Brodin 2000:41).

2.2.3 Motsägelsefulla villkor

Då de politiska villkoren gjorde sitt inträde i biståndspolitiken följde de i kölvattnet av de ekonomiska kraven som tidigare varit förhärskande. Det finns idag ett flertal debattörer som menar att givarna låter de ekonomiska och demokratiska anspråken kontaminera varandra och således även utgången av desamma, eller att givare har olika inbördes oförenliga anspråk, och att detta tillvägagångssätt i förlängningen har föranlett en missriktad biståndspolitik (Grosh & Stephan 1996, Killick s. 284). Detta då de ekonomiska kraven många gånger medför en åtstramningspolitik som lägger hinder i vägen för den policyreform man vill ska ske på den politiska arenan. Exempel på detta finner man i det faktum att "... the example of the poorest children in parts of Africa having to pay for primary school education [...] – which is their right according to the Universal Declaration of Human Rights – is a stark reminder of the fact that economic liberalism and political liberalism are frequently opposed" (Dunne 2001:173).

De ekonomiska och politiska villkoren kan således påstås neutralisera varandra, och problemet ter sig relativt utbrett hos individuella såväl som kollektiva givare. Grosh och Stephan belyser fyra givarmål som de har lyckats utkristallisera: ekonomisk reform, good governance, respekt för mänskliga rättigheter samt införandet av flerpartival. Författarna fortsätter sin diskussion med att framhålla att de fyra målen många gånger hamnar i konflikt med varandra och att "... the existence of democracy and human rights, however defined, does not guarantee or necessarily even encourage good economic policy. Conditioning aid on both economic and political criteria requires donors to attempt to weigh the two against one another. [...] Making this tradeoff is often difficult and results in inconsistent and unclear conditionality in both the economic and political areas" (Grosh & Stephan 1996).

2.3 Politisk konditionalitet och val

Den politiska konditionaliteten har många gånger använts för att främja införandet av flerpartisystem, och även de val som omfattas av ett sådant system. Detta har gjorts på olika sätt: assistans vid val, organisering och genomförande av val, försök att bereda väg för oberoende valmedarbetare och organisering av dessa, övervakning av val, verifiering av val, registrering och utbildning av väljare och träning av politiska partier och lokala observatörer (Karume 2003:2). Ett av de officiella incitamenten för biståndsgivares krav på flerpartival och i förlängningen en representativ demokrati finner man i det faktum att "[...] ansvaret för statens skötsel utkrävs i sista hand genom att ställa de ansvariga politikerna till svars vid allmänna val" (UD 1993:9). I vissa fall finner man att den politiska konditionaliteten i sanning kan hjälpa till att införa eller återupprätta ett flerpartisystem med fria och rättvisa val; och stundtals har hoten om uteblivet bistånd bidragit till att implementera de rätta valinstitutionerna (ibid. 2003:3).

2.3.1 Val

Inom de representativa demokratiska systemen är valhandlingen, oberoende om den syftar till att ge mandat eller utkräva ansvar, det godtagna förfarandet för att ersätta en ledare med en annan. Dessa val skall vara fria och rättvisa, och konstitutionen förära en god ram för politisk konkurrens (Hague & Harrop 2001:13). De ledare som utses genom val ges sedan mandat att fastställa det innehåll och de sakområden som sedan skall prägla politiken och styret (ibid s. 19). Men i sammanhanget bör framhållas att en adekvat demokrati även förutsätter att makten fördelas på bästa sätt mellan institutioner, både formella och informella sådana. En konsoliderad demokrati kan bl.a. identifieras genom det faktum att politiken och ekonomin "står under vissa institutionella system" (min översättning), system som innehar ett obestriddigt godkännande från stat och medborgare (ibid s. 24). Följaktligen är det synnerligen viktigt att understryka att val inte per automatik leder till en konsoliderad demokrati, även andra basala komponenter, såsom konstitutionalism och respekt för mänskliga rättigheter, måste ingå för att detta skall uppnås. Detta till trots skall man inte förringa valens betydelse. Staffan Lindberg framhåller vikten av val och menar att "[...] elections in newly democratizing countries do not signal the end of transitions to democracy but rather foster liberalization and have a self-reinforcing power that promotes increased democracy in Africa's political regimes. Elections also facilitate the institution and deepening of *de facto* civil liberties in society operating as a causal variable in democratization" (Lindberg 2004:2). Lindberg framhåller att det ligger en fara i att hävda att val konstituerar en demokrati, men

framhåller att formella, fria och rättvisa val är en del av de grundläggande krav som man kan ställa på en representativ demokrati (Lindberg 2004:10).

Nedan skall jag söka diskutera den politiska konditionaliteten i förhållande till val, och bland annat belysa de frågor som uppkommer då givare med denna som redskap söker införa formella, fria och rättvisa flerpartival, som ett första led i en demokratiseringsprocess. I den kontexten har jag försökt kasta ljus på de brydsamheter som uppstår då man söker införa sådana val *innan* andra grundläggande demokratiska element, såsom rättstatens oomtvistlighet, är erkända och betraktas som absoluta. ”Givarstöd av demokrati har fram till idag varit delvis svagt eftersom det har fokuserat på val i situationer vari basala civila och politiska rättigheter inte varit lagligt säkrade. Det har varit problematiskt eftersom givare ofta har försökt göra precisa bedömningar av dagliga politiska göranden som kan tolkas på olika sätt, ofta i frånvaro av lagar som ger ett klart skydd av basala rättigheter” (min översättning) (Grosh & Stephan 1996).

2.3.2 Vilket slags demokrati resulterar villkorade val i?

Ett ytterst relevant frågsmål då man diskuterar den politiska konditionaliteten är vilken typ av politik som skall befrämjas. I dagens internationella samfund av givare är demokrati att likna vid ett portalbegrepp, och som sådant skall det verka normerande och förhärskande för givarna och i förlängningen tagarna; detta då demokratin idag kan beskrivas som den mest prestigefyllda styrelseformen.

Det är inte befrämjandet av demokrati per se som är problematiskt (detta då jag inte för en normativ diskussion om den politiska konditionalitetens vara eller inte vara), svårigheten består snarare i vilket slags demokrati som skall framhållas som den fyrbåk som skall leda mottagarna på deras väg. Givarna måste sålunda anamma en tydlig föreställning av sitt ändamål – det vill säga vilket slags demokrati som åsyftas (ibid.). Denna demokratiuppfattning har under 1990-talet i princip enkom definierats som flerpartival vari konkurrens varit rådande, och man har således koncentrerat sig till ett slags minimalistiskt demokratibefrämjande; därmed har man många gånger bortsett från exempelvis mötes- och yttrandefrihet – ett av de salter som är basala för ett demokratiskt styrelseskick. Detta förhållningssätt – att definiera demokratisering med införandet av flerpartival – leder många gånger till att givarna ser sig nödtvungna att acceptera flerpartival som ett bevis för demokrati och måste på dessa premisser återupprätta biståndet. Ett resultat av detta blir stundom att den demokrati som växer fram som ett resultat av den politiska konditionaliteten är att betrakta som, i bästa fall, partiell och ”den inhemska oppositionen som givarna har hoppats på möter legala och institutionella hinder som hotar att underminera oppositionen alldeles” (min översättning) (ibid.).

Ytterligare ett problem med befrämjandet av demokrati belyses i litteraturen om politisk konditionalitet. Man ställer sig frågande till om det verkligen är demokrati som skapas i de framtvingade valen; detta då man framhåller att om givarna i allt för hög grad är involverade i den politiska strukturen i ett visst land kan inte makthavarna i gällande land hållas ansvariga i samma utsträckning – och

detta kan i förlängningen föranleda att länken mellan de styrande och de styrda beskärs – och därmed går en av förtjänsterna och en del av mörgen i den representativa demokratin förlorad (Dunne 2001:173).

Den politiska konditionaliteten har som påtalats ofta haft som målsättning att genom införandet av flerpartival även påbörja en demokratiseringsprocess. Men denna process kan, då man söker inleda den med villkorade val, vara ytterst svår att forcera fram. Detta då auktoritära regimer har starka incitament, framför allt på grund av internationella normer och påtryckningar, att söka liberalisera sina styren – i en minimalistisk anda. Det vill säga att de döljer sig bakom den pseudodemokratiska dimridå som givarforcerade val i vissa situationer kan framkalla – således kan makthavarna göra anspråk på demokratisk legitimitet utan att till fullo institutionalisera en demokratisk regim (Grosh & Stephan 1996). I flertalet så kallade nya demokratier anordnas förhållandevis fria val, men detta till trots påvisar staterna väldiga brister gällande rättsstaten och respekten för basala mänskliga rättigheter. Man kan i princip rubricera dem som urholkade demokratimodeller där val anordnas men där en konstitutionell tradition inte etablerats. Oaktat att makthavarna formellt underkastar sig val leder inte det till att institutioner, rättsstat och ett politiskt system byggs upp. Även realiserandet av statlig återhållsamhet inom den lagliga och dömande sfären, civila rättigheters implementering, strid mot korruptionen samt någon form av kontroll över tidigare auktoritära krafter krävs (Hague & Harrop 2001:23f).

Ovanstående är problematiskt då man beaktar situationen i de afrikanska länderna, vars självständighet från kolonialmakterna många gånger lämnade dem utan den politiska kultur och tradition som är basal för ett demokratiskt styre. En följd av frånvaron av bland annat liberala rättigheter blev många gånger att regeringarna som föddes efter självständigheten blev mindre demokratiska (Grosh & Stephan 1996). Således genomförs det nu villkorade demokratiska flerpartival i länder som styrts av auktoritärt fasta händer – händer vars bryska grepp kan te sig oforcerbart. I dylika fall kan den pseudodemokratiska dimridån tjänstgöra som en potentiell räddning för de autokratiska ledare som ämnar söka behålla sitt grepp om makten, men vill göra så på en så kallad demokratiskt legitim grund (Grugel 2002:72).

3 Etniska grupper och valbeteende

Inledningsvis känner jag mig nödgad att söka finna en definition av begreppet etnicitet och utröna vad det innebär. I ansevärd delar av litteraturen som behandlar ämnet finner man att det finns två sätt varpå begreppet nyttjas. Den mera spridda tillämpningen av begreppet, som även är att betrakta som den smalare definitionen, implicerar att etnicitet enkom inbegriper ras- och språkgrupper. I det andra användningsområdet har definitionen breddats och man låter termen inrama så kallade födelsebaserade gruppidentiteter såsom ras, språk, religion, stam eller kast (Varshney 2003:86). Det finns dock de som menar att etnicitet är ett imaginärt påfund, eller en så kallad mobiliseringspunkt som brukas enkom av vissa personer eller grupper för att dessa skall kunna implementera andra politiska frågor än de gällande. Ashutosh Varshney framhåller att "Ethnicity, in other words, can be viewed as one such focal point for mobilization; it is not valued for its own sake. Its mobilizational potential may be deployed by leaders to extract goods and services from the modern sector, or to establish their own power" (Varshney 2003:88).

Den etniska mobiliseringen kräver många gånger specifika fundamentala beståndsdelar för att komma till stånd – så kallade värderationella mikrogrundstenar. Således krävs det av dem som vill använda etniciteten för att främja sina egna mål att de kan framhålla att etniciteten på något vis kan gynna de människor som de vill mobilisera, eller åtminstone avvärja ett visst missgynnande från andra etniska grupper (Varshney 2003:86). Jag måste i sammanhanget tillstå att jag förmodar att så kan vara fallet, och att vissa exploaterar den etniska aspekten. Således kommer uppsatsen att omfattas av den andra terminologin – födelsebaserad etnicitet som inbegriper ras, språk, religion, stam eller kast – men detta endast i syfte att inlemma både de stam- och rasgrupper som man återfinner i Kenya och Zimbabwe. Viktigare att framhålla är att mina resonemang kommer att baseras på antagandet att etniciteten är ett element som eliten brukar för att tillskansa sig eller behålla makt, och detta påstående kommer att genomsyra analysen härnäst.

3.1 Etnicitet och val - samband

I litteraturen finner man förespråkare som framhåller att det är ett slags tillgång till makten som föranleder den etniska mobiliseringen, och att detta fenomen är synnerligen utbrett i Afrika. Man menar att medborgarna placerar likhetstecken

mellan tillträdet till statlig makt och till olika aspekter av de socioekonomiska och politiska domänerna. Således framhåller man förfogandet över makten, och därmed andra element, som en förklaring till att de etniska grupperna söker samla sig. En följd av detta handlingsätt blir i princip per automatik att etniciteten och den etniska identifieringen förstärks, och att det då blir enklare att mobilisera människor på etnisk basis för att söka ta den statliga makten i besittning, i syfte att försäkra den egna gruppen vissa fördelar (Osamba 2001:46).

Den politiserade etniciteten kan få fatala följder för förhoppningen om demokratiska flerpartival som hålls i områden eller länder med etnisk splittring, och i litteraturen framhåller man att dessa val kan liknas vid ett slags folkräkning vari den största gruppen, hart när som ett resultat av en naturlag, vinner valet i fråga. Detta kan i förlängningen föranleda att man upplever en situation vari man permanentar vinnarna och förlorarna, och därmed motverkar den demokratiska processen (Ferree 2004:1).

Även andra framhåller etnicitetens betydelse för att förutsäga partistödet i ett flertal afrikanska samhällen (Norris & Mattes 2003:iv). Man har funnit att där ”...ascribed ethnic loyalties are strong, they generate party systems reflecting rigid group boundaries” (ibid. 2003:1). Pippa Norris och Robert Mattes hänvisar till Donald Horowitz och framhåller att han menar att etnicitet är synnerligen inflytelserikt på det valbeteende man finner i etniskt delade samhällen, och att detta sker genom att etniciteten alstrar ett slags känsla av ”partiloyalitet som binder medborgare till partier, vari röstande blir ett uttryck för gruppidentitet” (min översättning) (ibid. 2003:3).

Ett problem med den politiserade etniciteten finner man i det faktum att de ledare som har fått/tagit makten på etniska grunder många gånger inte upplever att de är ansvariga på samma sätt som andra ledare som röstats fram av andra än etniska orsaker. Det vill säga att de etniskt framröstade ledarna upplever att de är ansvariga inför den egna etniska gruppen först och främst, och därmed inte alltid söker utveckla en politik som gynnar alla grupper, eller åtminstone så många som möjligt av de olika grupperna. ”Ethnic electorates, in other words, may give their leaders too much slack, allowing them to go unpunished for poor decisions and negative outcomes” (Ferree 2004:1).

3.2 Etnicitet och val - orsaker

Karen E. Ferree har efter undersökningar kommit till konklusionen att det finns starkt stöd för att etniskt röstande främst beror på att väljarna finner att de genom den etniska samhörigheten får tillgång till information om partierna. Således baseras deras röster på information som de tillgodogör sig från den egna gruppen, och denna söker främja det parti som förespråkar den egna etniska gruppens intressen. Ferree benämner detta valbeteende som ”informational”, och understryker att grundvalarna för detta röstande återfinns hos väljaren; detta på

grund av det faktum att då väljaren upplever osäkerhet söker denne sig till den egna gruppen för information. Således tillskriver väljaren den egna gruppen stor tilltro, och följaktligen påverkar denna omständighet även det förtroende som väljaren känner inför det parti som företräder gruppen ifråga. Väljarna håller för sant att gruppens intressen korrelerar med de egna intressena, och Ferree menar att denna tro bland annat stammar från kolonialismens klassificerande i grupper vari somliga grupperns intressen prioriterades mer än andra – baserat på dessa grupper fick personerna olika stor tillgång till ekonomiska resurser, politisk makt och medlemskap i olika grupper (Ferree 2004:1ff). Man menar att lärdomarna från imperialismens exkluderande politik idag medför att den politiserade etniciteten förstärks; ett faktum som inte nödvändigtvis föranleder att individerna aktivt identifierar sig med gruppen i fråga, men de upplever detta till trots att den personliga utvecklingen är beroende av gruppens framtid (ibid. 2004:4).

Många gånger kan den politiserade etniciteten liknas vid en slipery slope-situation vari individerna i grupperna upplever svårigheter med att förflytta sig mellan grupper, och som en följd av detta förstärks grupp beteendet ytterligare. Det vill säga att då individerna upplever att grunden för belöningar och bestraffningar härrör ur grupp tillhörighet, och individerna finner att de inte kan frångå grupp tillhörigheten, söker de understödja den egna gruppen då detta i förlängningen förbättrar även den individuella situationen. Det är alltså *tron* att den egna utvecklingen korrelerar med gruppens som förstärker gruppidentiteten. Således förstärker detta etnicitetens betydelse vid val (ibid. 2004:3ff). ”The instrumentality of ethnic identifications is suggested by the finding that competition for political representation [...] and jobs [...] tend to increase the likelihood that a person will identify him or herself in ethnic terms and to affect the kinds of ethnic identities with which the person will identify” (Bannon *et al* s. 7).

Det har genomförts undersökningar som åskådliggör att även tidsaspekten vid valen är av relevans vid det etniska identifierandet. Således har man förmått utröna att den etniska identifieringen upplevs starkare då undersökningen av det etniska identifierandet har genomförts i nära förbindelse med ett val. ”Strikingly, we find that the closer a country is to a national election [...] the greater the likelihood that respondents from that country will say that they identify themselves ethnically first and foremost” (ibid. s. 7, 16). Detta kan antas öka den politiserade etniciteten, och därmed även det etniskt baserade valbeteendet (ibid s. 7).

I litteraturen framhålls det att det etniska röstandet även har sina rötter i det så kallade belly-syndromet. Med detta syftar man till det faktum att den politiska eliten låter den egna gruppens intressen gå före sådana nationella intressen som skulle kunna gynna flertalet (Osamba 2001:38). I ett slags exkluderande nationalism finner man ofta att det råder ett asymmetriskt förhållande i samhället vari en dominerande grupp söker framhäva de egna intressena och den egna gruppens normer och värden på andra etniska grupperns bekostnad. Detta kan ske på ett flertal sätt, och ett av dessa återfinns man i det faktum att vissa grupper exkluderas från maktcentra på basis av etniska karaktäristika (Varshney 2003:86).

Belly-syndromet kan förstärkas av det faktum att det bistånd som delas ut till länder i behov, oavsett vilka villkor som är sammankopplade med biståndet i fråga, sedan i en majoritet av fallen distribueras av regeringarna i mottagarländerna. Denna omständighet föranleder att de etniska incitamenten kan förstärkas ytterligare, då de etniskt färgade regeringarna fördelar biståndet på så sätt att det gynnar den egna gruppen (Osborne 2002:308).

4 Jämförande diskussion

Jag skall i nedanstående resonemang komparera de villkorade valen i Kenya och Zimbabwe, och med detta som grundval söka utröna huruvida ländernas etniska sammansättning har varit en bidragande orsak till de valresultat som är att beskåda. Således söker jag förtydliga förhållandet mellan villkorade val och politiserad etnicitet i de två länderna.

4.1 Politisk konditionalitet och val i Kenya och Zimbabwe

Beträffande den politiska konditionalitetens verkningar i Kenya finner man att en avsevärd förbättring som det villkorade stödet har medfört är införandet av flerpartival – som under det senaste valet 2002 föranledde ett regimskifte och en mer öppen politisk debatt (Grosh & Stephan 1996).

Den politiska konditionaliteten gestaltades i Kenya explicit av de krav som givarna stipulerade 1991, och som syftade till att biståndet skulle hejdas till och med den tidpunkt då den kenyanska regeringen påtagligt hade sökt stävja den utbredda korruptionen samt liberaliserat det politiska systemet. Dessa krav medförde att Moiregeringen i Kenya inom några veckor ändrade konstitutionen och därmed legaliserade uppkomsten av oppositionella partier (Brown 2001:726).

Det inledande flerpartivalet som hölls i Kenya 1992 kan inte betecknas som fritt eller rättvist, och valet omgavs av hot mot oppositionen och favörer för regeringspartiet. Även 1997 års val präglades av liknande omständigheter. Vissa menar att ursprunget till detta står att finna i givarnas föreställning om demokrati, och att de inte hade någon förståelse för vilka demokratiska komponenter som krävdes för att en demokratiseringsprocess skulle kunna inledas i Kenya. Stephen Brown framhåller att:

”... donors as a whole demonstrated a distinct lack of vision and understanding regarding what was required for a democratic transition in Kenya. They overly emphasized elections (and election day), at the expense of campaign conditions and the other components of democracy. In both 1992 and 1997 donors strongly supported minimal reforms to the constitution before the elections which had little effect on the fairness of the elections, but permitted the polls to proceed in spite of KANU’s tremendously unfair advantage” (Brown 2001:734f).

Implementeringen av val ledde till att Moi och dennes regering åter accepterades av givarna – måhända styvmoderligt, men detta till trots återinfördes det ekonomiska biståndet (Grosh & Stephan 1996).

Valet som ståndade 2002 kan betecknas som ett historiskt sådant; detta då oppositionsledaren Mwai Kibaki valdes till president och med detta besegrade han Uhuru Kenyatta.² Då valets utgång föranledde ett regimskifte och en omfördelning av makten, förändrades även den kenyanska politiken och medborgarna upplevde att de måhända kunde höja sina förhoppningar och sätta sin tillit till att politiska och ekonomiska reformer skulle genomföras, och att dessa skulle gynna hela befolkningen. Således ledde det faktum att makten gick från Moi och hans Kenyan African National Union (KANU) till National Rainbow Coalition (NARC) till att man idag nära förhoppningar om att Kenya kan närma sig ett mer demokratiskt politiskt system, vari bland annat rättsstatens grundsatser och mänskliga rättigheter skall vara styrande (MacMahon 2004:1f). Den nye presidenten och hans medarbetare har som uttalat syfte att söka rätta de fel och oegentligheter som begicks under Moisis tidigare autokratiska styre. Dock måste man i sammanhanget understryka att det ännu är för tidigt att söka summera de positiva trenderna av regimskiftet, men att Kenyas styrande elit och dess befolkning söker anpassa sig till internationella normer kan ses som ett faktum, även om Kenya ännu inte är att beteckna som en konsoliderad demokrati eller en fullt utvecklad rättstat (McMahon 2004:2).

Man bör dock hålla i minnet att det innan valet 2002 – således under Moisis regeringstid – var ytterst vanligt med begränsade politiska och civila rättigheter, samt korruption i det styrande partiet och i regeringen. Med andra ord var det endast tre år sedan som det politiska klimatet i Kenya i högsta grad erinrade om det som man återfinner i Zimbabwe idag (MacMahon 2004:1f).

Det har i Zimbabwe hållits ett antal flerpartival som officiellt titulerats demokratiska, och det senaste valet stod 2005 med det av många väntade resultatet att Robert Mugabe kvarstår som president och statschef. Valets väntade utgång betingas i högsta grad av det faktum att det har visat sig vara ytterst svårt att bryta sedan länge förhärskande auktoritära styrelseskick (Grugel 2002:71ff). Dock torde, enligt den politiska konditionalitetens alla regler, det senaste valet ha resulterat i ett regimskifte. Detta då västvärlden, med USA och EU likt demokratins hämnande änglar, sedan presidentvalet 2002 ”upprätthållit sanktioner mot den zimbabwiska ledningen, vilket i det närmaste gjort landet till en isolerad pariatat” (Daleke 2005).

I det zimbabwesiska fallet finner man att presidenten i nödtorftig anda söker dölja sig bakom den pseudodemokratiska dimridå som tidigare nämnts som en av farorna med politiskt villkorade val. Robert Mugabe och hans parti Zanu-PF framhåller att de låter de demokratiska normerna likt en fyrbåk belysa den politiska väg landet skall färdas på, men detta till trots har genomförda flerpartival

² Uhuru Kenyatta var son till Kenyas förste president, och vald efterträdare till Daniel arap Moi – Kenyas autokratiska president sedan 1978 (MacMahon 2004:1f).

präglats av hot mot oppositionen, samt våldsamma tillvägagångssätt för att säkra det egna partiets framgång (Allen 2002).

4.2 Politiserad etnicitet i Kenya och Zimbabwe

Då man beaktar det ovan redogjorda finner man goda grunder för att ponera att de val som medelst den politiska konditionaliteten villkorats fram, måhända har influerats av de etniska grupperingar som återfinns i Kenya och Zimbabwe. Detta om man i sammanhanget även tar hänsyn till den etniska sammansättningen i länderna, och hur etniciteten kan ha influerat utgången av valen.

I båda länderna återfinner man ett flertal etniska grupper, och nedan redogör jag för den etniska sammansättningen i respektive land:

Etniska grupper i Kenya	Etniska grupper i Zimbabwe
- Kikuyu 22% (Kibaki)	- Shona 82% (Mugabe)
- Luhya 14%	- Ndebele 14%
- Luo 13%	- Andra afrikanska grupper 2%
- Kalenjin 12% (Moi)	- Mix och asiatiska >1%
- Kam 11%	- Vita > 1%
- Kisii 6%	
- Meru 6%	
- Andra afrikanska grupper 15%	
- Icke-afrikanska grupper 1%	

(Källa: World Fact Book CIA, se respektive land)

Som det framgår av ovanstående textruta kännetecknas båda länderna av ett flertal etniska grupper, och således borde valen i länderna präglas av ett slags politiserad etnicitet vari varje grupp söker befrämja de egna intressena. Jag skall nedan diskutera detta fenomen.

Det kenyanska samhället beskrivs måhända bäst om man liknar det vid ett multietniskt samhälle vari etniciteten är vida fördelad på ett flertal mindre grupper. Av texttrutan framgår det att den största gruppen – kikuyu – endast inbegriper 22 procent av befolkningen, och innehar följaktligen blott en åttaprocentig majoritet. Av detta kan man konstatera att kikuyu-gruppen kan få en majoritet i ett flerpartisystem såvida inga andra grupper lyckas enas över de etniska gränserna och mobilisera sig för att få ett slags majoritet och därmed gripa kontrollen. Man kan således framkasta att det inte är möjligt för endast en ensam etnisk grupp i det kenyanska samhället att inneha en styrande roll, om de andra grupperna lyckas åsidosätta etnicitetens revirtänkande och enas över gruppgränserna.

Jag vill hävda att just så skedde i Kenya under det historiska valet 2002 då det skedde ett regimskifte. Den tidigare auktoritära ledaren Daniel arap Moi tillhörde

den etniska gruppen kalenjin, och regeringen dominerades av företrädare för densamma – och i den politiserade etnicitetens anda förespråkade de, i sin politiska aspiration, sina egna och gruppens intressen. Kalenjin-gruppens företrädare protegerade medlemmar av den egna etniska gruppen, och det skedde även försök till etnisk utrensning av individer av annan härstamning. Då valen 1992 och 1997 realiserades förmådde ingen att liera övriga etniska grupper i tillräcklig utsträckning med syfte att gripa makten (i sammanhanget bör även nämnas att valfusk och hot mot oppositionen inte var främmande för regeringspartiet). Emellertid förmådde Kibaki under valet 2002 uppbåda tillräckligt stöd från ett flertal skiftande etniska falanger, och kunde därmed överta regeringsmakten från det tidigare kalenjin-dominerade KANU-partiet.

I Zimbabwe är relationen mellan de etniska grupperna, som det framgår av textrutan, avsevärt annorlunda än den man finner i Kenya, och i allra högsta grad asymmetrisk. I landet återfinns en synnerligen stor majoritetsgrupp, de shona-talande, och då Robert Mugabe – den autokratiske presidenten – tillhör denna folkgrupp kan man enligt litteraturen om politiserad etnicitet anta att han företräder shona-gruppens intressen. Denna omständighet förefaller vara ett av de bakomliggande elementen till det faktum att Mugabe och hans regeringsparti har förmått bevara makten i sin ägo under en längre tidsperiod till trots av att det har genomförts fler försök till representativa flerpartival i Zimbabwe än i Kenya.

I litteraturen finner man indikationer på att befolkningen i Zimbabwe upplever att regeringspartiet missgynnar och diskriminerar andra etniska grupper än den shona-talande (Afrobarometer Briefing Paper No. 1 2002:4). Detta faktum understryks av undersökningar vars resultat betonar betydelsen av att en vit nybyggarpopulation i kombination med en förhållandevis aktuell historia av rasdiskriminering föranleder politiserad etnicitet – och man framhåller Zimbabwe som ett ytterst talande exempel på detta (Bannon et al s. 14).

Då man beaktar de etniska grupperna och valresultaten i Zimbabwe i förhållande till de man finner i Kenya, kan man framhålla att då ett land i ansenlig omfattning är etniskt diversifierat tenderar den etniska tillhörigheten att förlora sin betydelse för medborgarna (ibid. s. 16). Det har genomförts undersökningar varefter man förmått fastställa att en högre grad av etnisk fraktionisering föranleder att den etniska rivaliteten modereras, eftersom ingen enda grupp är nog kraftfull att annektera makten under sådana förhållanden, och därmed ökar incitamenten för samarbete över de etniska gränserna (ibid. s. 16). Man kan således anta att den mobiliseringsfaktor som bidrar till att politisera etniciteten kräver vissa incitament för att fungera, och ett sådant är att den etniska splittringen inte får vara utbredd över alltför många grupper – en sådan spridning föranleder att inte någon isolerad grupp kan uppbåda tillräckligt med kraft för att gripa makten. Detta skall kontrasteras mot förhållandet i Zimbabwe, vari en etnisk grupp innehar en övervägande majoritet avseende omfång, och detta förefaller vara ett av flera element som medverkat till att den politiska eliten i princip lyckats cementera sin position.

5 Konklusioner

Med utgångspunkt i litteraturen om politiserad etnicitet kan man utvärdera att valbeteendet är att likna vid en slippery slope-situation vari väljarna känner sig nödgade att rösta etniskt – det vill säga rösta med den ambitionen att den egna etniska gruppens intressen skall befrämjas – detta då de upplever att andra grundvalar för röstande kan föranleda att den egna gruppen, och därmed även de själva, missgynnas. Det sker således en polarisation av etniskt betonade grupper och regionala intressen, och dessa element är i högre grad styrande för valhandlingen än ideologi eller politiska principer. I detta sammanhang bör man måhända ställa samma fråga som Chabal gör: ”I vilken grad rörelsen i riktning mot flerpartival har främjat demokratins sak som den vanligtvis förstås i väst: har politisk konkurrens förstärkt möjligheten att utkräva politiskt ansvar och gott styre?” (Chabal 2003). Jag menar att man med hänsyn till litteraturen som behandlar politisk konditionalitet och etnicitet, kan anta att en majoritet av väljarna inte ser valhandlingen som ett ansvarsutkrävande utan som ett utslag av etnisk grupptillhörighet, och därmed går en viktig grundval för ett demokratiskt styre förlorad. Ett demokratiskt styre som den politiska konditionaliteten har som syfte att främja.

Det är således av yttersta vikt att givarna beaktar vilka förutsättningar som finns för införandet av representativa flerpartival i de mottagarländer som är kandidater till ett införande av sådana genom bruket av politisk konditionalitet. Man bör följaktligen ta hänsyn till kontexten och det specifika landet, och detta bör inkludera ett granskande av landets etniska uppbyggnad. Självfallet är det även betydelsefullt att syna socioekonomiska, institutionella och aktörsbetonade faktorer. Således är det av vikt att det internationella samfundet, i de fall vars kontext liknar den man finner i Zimbabwe, koncentrerar sina ansträngningar till att söka hjälpa fram utbredandet av det civila samhället, men även uppbyggandet av de formella institutionerna. För att rekommendera institutionernas företräde framför demokratiska val i länder med liknande etnisk splittring som den man finner i Zimbabwe kan man påstå att såvida institutioner som garanterar medborgares rättigheter inte etableras innan de demokratiska valen hålls kan valen många gånger betraktas som illusionära val, som endast har som syfte att garantera makthavarna en så kallad demokratisk grund att hänvisa sina beslut till. Annars riskerar det folkliga inflytandet att lida ett svårt nederlag. Exempel på detta ger Archie Brown i *From Democratization to "Guided Democracy"* där han skriver:

”In a hybrid political system, the convictions and behavior of elites, especially the principal holders of executive power and the strongest economic interests, are likely to be a better guide to the prospects for

democracy than mass opinion. Ordinary Russian citizens cannot be blamed for taking a dim view of what have been presented to them in the name of democracy. That some of the opprobrium rubs off on the principles of democracy is not altogether surprising. It is fair to say, nevertheless, that the people have assimilated democratic values faster than the elite has negotiated democratic institutions” (s. 39).

Följaktligen kan man anta att omfattningen av det sociala kapitalet, tilliten till de styrande i detta fall, avgörs genom de formella institutionerna utformning. ”Det är graden av universalism i dessa, i betydelsen opartiskhet, saklighet och likabehandling, som förefaller vara den avgörande kausala faktorn” (Rothstein 2003:197). Man kan även härleda detta resonemang till ”problemet med trovärdiga utfästelser”, vilket i förlängningen innebär att om demokratiska val, med de implikationer som dessa medför hos en befolkning, inte bekräftas genom fungerande formella institutioner är antalet val man håller oväsentligt – befolkningen kan inte lita till att de demokratiska utfästelserna kommer att hållas (Rothstein 2003:199). Det är därmed av yttersta vikt att man i länder som påminner om Zimbabwe söker etablera institutioner som individer från alla etniska grupperingar upplever att de känner tillit till – i annat fall föranleder etniciteten, och det faktum att de existerande institutionernas företrädare missgynnar vissa, att befolkningen vid val röstar enligt den etniska tillhörigheten. Det är av yttersta vikt hur befolkningen upplever staten och dess institutioner; detta då ”[d]emokrati är inte bara formella regler och institutioner, utan också en livsstil och ett förhållningssätt. Många menar att människors inställning har större betydelse än lagar och förordningar när det gäller att bevara demokratiska samhällen” (Gilljam och Hermansson 2003:305). Detta resonemang återfinns man i diskussionen om politisk kultur och hur denna präglar medborgarnas beteende och attityder mot de styrande och det politiska systemets utformning. Det är den politiska kulturen, summan av fundamentala värderingar, känslor och insikter, som skapar de politiska processernas form såväl som innehåll.

Jag vill slutligen understryka att huruvida demokratiska val skall föregå institutioner eller vice versa inte kan ges ett generellt svar. Man måste utgå från den politiska kultur som är rådande, det sociala kapital som institutionerna innehar samt huruvida den etniska sammansättningen föranleder att valbeteendet präglas av politiserad etnicitet.

Man kan således summera uppsatsen genom att framhålla att en av flera bakomliggande orsaker till de skilda valutgångarna i Kenya och Zimbabwe återfinns i de etniska grupperingarna och förutsättningarna för dessa att tillskansas sig makten. I båda länderna återfinns man grunder för etniskt röstande – det vill säga incitament för att individerna söker främja den egna gruppens intressen – men det är endast i Zimbabwe som det finns en etnisk grupp som ensam inbegriper en majoritet av befolkningen, och därmed kan uppstå kraft att ta respektive behålla regeringsmakten.

Man kan därmed konstatera att det är av yttersta vikt att framhålla att den politiska konditionalitetens förutsättningar är synnerligen beroende av de specifika förutsättningar som präglar landet varemot villkoren riktas. Då man

beaktar Zimbabwe förefaller det som att det måhända är omotiverat att rikta alltför omfattande resurser på genomförandet av representativa flerpartival med syfte att få till stånd ett regimskifte; detta då den auktoritära ledaren är i besittning av ett relativt omfattande stöd från en etnisk majoritet. Således bör måhända det internationella samfundets ansträngningar i Zimbabwes fall riktas mot att söka förstärka det civila samhället, främja ett jämlikt behandlande av alla individer – oavsett etnisk grupp, samt mildra den etniska fraktionaliseringen, och därmed söka etablera de demokratiska värdena och grunderna för dessa på gräsrotsnivå.

6 Referenser

Jag ber er ha överseende om det saknas viss information till några källor; jag redovisar all den information som jag tagit del av.

Afrobarometer, 2002. *Briefing Paper No. 1.*

<http://www.afrobarometer.org/papers/AfrobriefNo1.pdf> 2005-05-11

Allen, Jeffrey, 2002. "No economic growth without democracy, says UN Development chief" i *One World USA*

<http://www.globalpolicy.org/soecon/develop/devthry/democracy/2002/1022undp.htm>

Bannon, Alicia – Edward, Miguel – Posner, Daniel N. "Sources of Ethnic Identification in Africa" I *Afrobarometer*. Working paper No. 44
<http://www.afrobarometer.org/AfropaperNo44.pdf> 2005-05-11

Brown, Stephen, 2001. "Authoritarian leaders and multiparty elections in Africa: How foreign donors help to keep Kenya's Daniel arap Moi in Power." i *Third World Quarterly*, vol. 22, nr. 5, p 725-739

Brown, Archie, 2001. "From Democratization to "Guided Democracy"" i *Journal of Democracy*, vol. 12, no. 4, p. 35-41

Cedergren, Jan – Odén, Bertil, 1991. *I krisens spar. Förändrat bistånd till de fattigaste länderna i Afrika*. Stockholm: SIDA

Chabal, Patrick, 2003. "Demokratins frukter har inte kunnat skördas" i *Axess*,
<http://www.axess.se/svenska/arkiv/2003/nr1/chabal.shtml> 2005-05-09

CIA, *World Fact Book*

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos.html>

Clapham, Christopher, 1985. *Third World Politics. An Introduction*. Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press

Daleke, Pia, 2005. "Sydafrika har nyckelroll i Mugabes öde" i *Utrikesanalys nr 12*, Utrikespolitiska Institutet: Stockholm

Dunne, Tim, 2001. "Liberalism" i Baylis, John – Smith, Steve, *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*. 2:a upplagan. Oxford: Oxford University Press, s. 162-181

Esaiasson, Peter – Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wägnerud, Lena, 2004. *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik. Upplaga 2:2

Ferree, Karen E., 2004. "The Micro-foundation of Ethnic Voting: Evidence from South Africa" I *Afrobarometer*, Working Paper No. 40
<http://www.afrobarometer.org/AfropaperNo40.pdf> 2005-05-11

Freedom House, <http://www.freedomhouse.org/aboutfh/index.htm> 2005-05-19

Gilljam, Mikael – Hermansson, Jörgen (red), 2003. *Demokratins mekanismer*. Upplaga 1:2. Malmö: Liber

- Grosh, Barbara – Orvis, Stephen, 1996. "Democracy, confusion or chaos: Political conditionality in Kenya" i *Studies in Comparative International Development*, vol. 31, issue 4
- Grugel, Jean, 2002. *Democratization. A critical introduction*. Houndmills: Palgrave
- Hague, Rod – Harrop, Martin, 2001. *Comparative Government and Politics. An Introduction*. Hampshire and London: MacMillan Press Ltd. 5th edition
- Hall, Martin, 2004. "Vad har förändrats i internationell politik?" i *Internationella studier*, nr. 4, s. 85-88
- Jackson, Robert H., 2001. "The evolution of international society." i Baylis, John – Smith, Steve, *The Globalization of World Politics. An Introduction to International Relations*. 2:a upplagan. Oxford: Oxford University Press, s. 35-50
- Karume, Shumbana, 2003. "Summary Paper on Democratic Assistance" i *SADC Insight*, <http://www.eisa.org.za/PDF/SADC%20INSIGHT%201.pdf> 2005-05-08
- Killick, Tony. "Donor Conditionality and Policy Reform." London: Overseas Development Institute
- Lindberg, Staffan I., 2004. *The Power of Elections. Democratic Participation, Competition, and Legitimacy in Africa*. Lund: Lunds universitet, Lund Political Studies 134
- MacMahon, Edward R., 2004. *Crossroads 2004 Country Reports. Kenya*. Freedom House. <http://www.freedomhouse.org/research/crossroads/cac.htm>. 2005-04-12
- May, Tim, 2001. *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur
- Nelson, Joan, 1992. "Promoting Policy Reforms: The Twilight of conditionality?" i *Harvard International Review*. vol. 15, issue 1, p. 4-9
- Norris, Pippa – Mattes, Robert, 2003. "Does Ethnicity Determine Support for the Governing Party?" *Afrobarometer*, Working Paper No. 26 <http://www.afrobarometer.org/AfropaperNo26.pdf> 2005-05-11
- Rothstein, , 2003. *Sociala fällor och tillitens problem*. Stockholm: SNS Förlag
- Osamba, Joshua O., 2001. "Violence and the Dynamics of Transition: State, Ethnicity and Government in Kenya" i *African Development*, vol. XXVI, no. 1-2
- Osborne, Evan, 2002. "Rethinking Foreign Aid" i *Cato Journal*, vol. 22, no. 2, p 297-316
- Utrikesdepartementet, 1993. "Demokrati och mänskliga rättigheter" i *Aktuellt i biståndspolitik*, nr. 8
- Varshney, Ashutosh, 2003. "Nationalism, Ethnic Conflict, and Rationality" i *Perspectives on Politics*, vol. 1, no 1, 85-99